

Med friheten som insats

2011-05-13

Reportage | I Italien kan det vara förenat med livsfara att ägna sig åt arbetsmarknadsfrågor. Flera arbetsrättsjurister har fått sätta livet till för sina idéers skull, idéer som förs fram dagligen i svensk debatt. Efter hot från den väpnade vänsterorganisationen Röda brigaderna tvingas forskare och rådgivare i dag leva med polisbeskydd.

I mars 2002 sköts Marco Biagi till döds utanför sitt hem i Bologna. Han var professor i arbetsrätt och undervisade vid universitetet i Modena. Han var också rådgivare åt Roberto Maroni, arbetsmarknadsminister i Silvio Berlusconi's center-högerregering, och hjärnan bakom den så kallade Vita boken om hur Italiens arbetsmarknadspolitik borde reformeras. Två av bokens kontroversiella reformförslag innebar att det borde bli enklare för arbetsgivare att avskeda personal och att strejkrätten borde regleras.

Dagen efter attentatet tog Röda brigaderna på sig ansvaret för dådet. Motivet angavs vara att Marco Biagi motarbetade arbetarnas rättigheter.

För Michele Tiraboschi, Marco Biagis assistent sedan 1991, kom mordet som en chock och hans liv förändrades för alltid. I samma stund som han förlorade sin mentor, kollega och nära vän inskränktes hans personliga frihet.

– Efter att Marco Biagi dödades lämnade Röda brigaderna sitt tecken på min dörr i Bologna. Då flyttade jag därifrån och i dag bor jag i en annan stad, jag kan inte säga vilken. Sedan mordet har jag alltid fyra säkerhetspoliserna med mig. De lever inte med mig i mitt hem, men de väntar på mig utanför dörren varje morgon klockan 6 när jag åker hemifrån och de är med när jag går i kyrkan eller äter på restaurang.

– Det är inte lätt, säger Michele Tiraboschi när vi träffar honom i hans arbetsrum på Arbetsmarknadsdepartementet i Rom en torsdagsförmiddag i mitten på april.

Innan vi släpps in i regeringsbyggnaden passerar vi genom en säkerhetskontroll och våra väskor skannas på samma sätt som på flygplatsen. Den omfattande bevakningen gör att Michele Tiraboschi kan röra sig utan personliga vakter inne på departementet.

Michele Tiraboschi är professor i arbetsrätt och undervisar vid universitetet i Modena två dagar i veckan, en uppgift han ärvt av Marco Biagi. Sedan 2008 är han, i likhet med sin vän, rådgivare åt arbetsmarknadsministern i Berlusconi's regering, Maurizio Sacconi. Men sedan 1997 har han varit rådgivare åt såväl center-vänster- som center-högerregeringar.

– Folk tror att jag gillar Berlusconi. Men jag tackade ja till att arbeta för Berlusconi's regering för att slutföra de reformer som Marco Biagi påbörjade. Sedan 2002 har jag försökt konkretisera hans idéer i den Vita boken.

Arbetet har bland annat handlat om att införa praktik för universitetsstudenter och tillåta privata arbetsförmedlingar för att bättre matcha utbudet av arbetskraft med efterfrågan.

– Mitt arbete handlar om att skapa en informell dialog mellan regeringen, arbetsgivarorganisationerna och facket så att de förstår varandra bättre. Det handlar om att hitta kompromisser.

Han arbetar också vidare med att försöka begränsa strejkrätten, en fråga som är politiskt lika het i dag som när Marco Biagi drev den. Enligt italiensk lag är rätten att strejka en individuell rättighet, till skillnad från i till exempel Sverige där strejkerna regleras av arbetsmarknadens parter i avtalsrörelsen.

– Vi har många strejker inom kollektivtrafiken, i skolorna och på sjukhusen. Vi arbetar för att en organisation, en fackförening, ska ha rätten att utlysa en strejk. Arbetsgivarnas och medborgarnas intressen måste respekteras. Ibland när man kommer till flygplatsen går det inga plan på grund av strejk. Det är inte rätt, människor måste förvarnas – minst tio dagar i förväg, säger Michele Tiraboschi och tillägger att det är farligt att försöka reglera strejkrätten och att flera forskare som arbetat med frågan har dödats eller skadats allvarligt.

Trots riskerna har Michele Tiraboschi aldrig övervägt att lämna arbetsrätten.

Är du aldrig rädd?

– Nej, men det beror på att jag är tokig. Marco Biagi var medveten om att han kunde bli dödad men han fortsatte med sitt arbete. För mig är det här också en passion. Jag tycker om det här arbetet.

Vad är det som gör arbetsrätt så intressant att du är beredd att riskera ditt liv?

– Vi kan förändra situationen till det bättre för flera miljoner människor, varför inte arbeta för en förändring?

Efter polisens gripande av en ett antal medlemmar i Röda brigaderna för några år sedan tror han inte att terroristorganisationen är lika stark som på 1980- och 1990-talen, men anser fortfarande att den utgör ett hot mot hans säkerhet.

– Nu är det omöjligt för dem att röra mig eftersom jag har fyra personer med mig, men om jag vore ensam tror jag att det skulle kunna vara farligt. Den som ligger bakom strategin för hur Röda brigaderna arbetar har till exempel inte gripits. Och de anser att jag vill slå sönder arbetarnas rättigheter.

Att döma av terminologin i brevet där Röda brigaderna tog på sig ansvaret för dådet på Marco Biagi var de som låg bakom mordet väl insatta i ämnet arbetsrätt, och skulle enligt Tiraboschi kunna vara forskare själva.

Pietro Ichino är en annan arbetsrättsforskare som i många år har arbetat hårt för att förslagen som Marco Biagi dog för ska bli verklighet. Han är professor i arbetsrätt vid universitetet i Milano och sedan 2008 senator i Rom för center-vänsterpartiet. Många italienska politiker har polisbeskydd, men det var direkt efter mordet på Marco Biagi 2002, innan Pietro Ichino blev politiker, som hotbilden mot honom gjorde det nödvändigt att få beskydd.

– Jag tror att Italien är de enda land i världen där de mest kända arbetsrättsforskarna under många år har tvingats gå omkring med poliseskort, säger han under en lunch i senaten.

Själv har Pietro Ichino, som ger ett lugnt och vänligt intryck, aldrig varit rädd för att uttrycka sina åsikter och han har under många år regelbundet skrivit krönikor i Corriere della Sera, en av Italiens största dagstidningar.

– **Jag har alltid skrivit** vad jag tycker på ett direkt sätt. Och inte bara i vetenskapliga tidskrifter utan även i vanliga tidningar med en stor läsekrets. Det kan inte Röda brigaderna acceptera. 2007 vittnade han mot Röda brigaderna, och 2010 dömdes tolv av dem till långa fängelsestraff. Upprinnelsen till vittnesmålet var att Ichino ett år före rättegången hade kontaktat finansdepartementet för att be dem dra tillbaka beskyddet, som han tyckte kändes överflödigt.

– Då fick jag veta att en grupp terrorister som planerade en attack mot mig var under bevakning. Det fanns bilder på personer som hade följt mig och bandade telefonsamtal mellan terroristerna. Under rättegången förnekade terroristerna aldrig att de hade planerat ett attentat mot mig och det är inget tvivel om att de hade gjort det.

Pietro Ichino tror framför allt att det är hans uppfattning att det bör bli lättare för arbetsgivare att avskeda personal som retar upp terroristerna. 1996 publicerade han boken "Il lavoro e il mercato" om ämnet. Hans förslag påminner om den danska flexicuritymodellen, som kännetecknas av att det ska vara lätt att både anställa och säga upp personal, samtidigt som skyddsåtgärder ska finnas på arbetsmarknaden. Förslaget har fått mycket kritik från vänsterfacket i Italien, där en fast anställning i princip är en livstidsanställning. Den som avskedas utan giltiga skäl har förutom rätt till ekonomisk kompensation också rätt att få tillbaka sin tjänst.

– Eftersom det är så svårt att göra sig av med personal är det lätt att förstå att företagen är tveksamma till att anställa. Det gör att den unga generationen inte får tillträde till arbetsmarknaden. Om folk främst anställs tillfälligt investerar företagen inte i att utbilda dem, vilket betyder att personalens kunskapsnivå är lägre än den kunde vara och företagets konkurrenskraft försämras.

Arbetsrättsreformister har varit en måltavla för de Röda brigaderna under de senaste 25 åren. När Pietro Ichino själv utsattes för hot kom det därför inte som någon överraskning. Någon oro för sin familjs säkerhet känner han inte då Röda brigaderna, till skillnad från den italienska maffian, inte rör sina offers familjer. Men han tror att hotbilden mot honom själv och andra arbetsrättsforskare påverkar forskningsklimatet.

– Effekten blir att nödvändiga reformer försenas. Det finns en utbredd rädsla i Italien. Italienska arbetsrättsjurister är tveklöst mindre fria än i andra länder. Det betyder inte att det saknas någon debatt i Italien. Men det finns hinder mot att debattera fritt.

Efter lunchen går vi ut ur senatsbyggnaden mot Pietro Ichinos arbetsrum som ligger i en annan byggnad i kvarteret. I området runt Senaten kan han röra sig utan sina privata vakter.

– Det finns en polis här, och en polis där. Polisen anser att det här är en säker zon, där ett attentat är omöjligt.

Att han tvingas leva med polisbeskydd beskriver han som att han har tvingats offra sin frihet. Men han har aldrig övervägt att byta jobb med anledning av hoten.

– Polisen sade att det kanske hade varit säkrare om jag flyttat utomlands något år och undervisat. Men åker jag utomlands betyder det att terroristerna får som de vill. Jag kan inte acceptera att de när sitt mål – att förhindra mig från att tala om och diskutera Italiens problem. Jag måste stanna här och fortsätta att diskutera utan att begränsa mina tankar eller mitt tal, säger han samtidigt som vi går in i byggnaden där senatorerna har sina arbetsrum.

Genom ett nät av smala korridorer och trappor når vi Pietro Ichinos arbetsplats, ett litet rum med utsikt mot kapellet St Ivo alla Sapienza.

– Detta är anledningen till att Italien är värt en viss uppoffring, säger han och pekar mot det lilla fönstret som släpper in en glimt av kapellet.

En anledning till att det är just arbetsrättsforskare som utsätts tror han är att Italien har haft ett starkt kommunistparti. Pietro Ichino var själv parlamentsledamot för partiet mellan 1979 och 1983, och partimedlem fram till partikollapsen 1989.

– Italiens starka kommunistparti har ett ansvar. Bland huvuddelarna av medlemmarna fanns en beslutsamhet att isolera dem som inte strikt följde partilinjen. De betraktades ofta som fiender som ville försvaga arbetarna i förhållande till kapitalet. Kommunistpartiet arbetade intensivt för att bekämpa Röda brigaderna, men partiet delade förmodligen i stor utsträckning ideologiska rötter med terroristerna.

Vänsterfacket Cgil är med 5,7 miljoner medlemmar Italiens största fackförbund. Facket är skarpt kritiskt mot förslagen att göra det lättare för arbetsgivare att avskeda anställda.

– Flexicurity innebär mer flexibilitet för arbetsgivarna och mindre säkerhet för de anställda. Det är svårt att föreställa sig hur ett land med vår statsbudget skulle kunna avsätta resurser, som Ichino föreslår, till en mer aktiv arbetsmarknadspolitik för dem som förlorar jobben.

Det säger Salvo Leonardi, forskare vid Institutet för ekonomisk och social forskning, Ires, som är knutet till Cgil.

Inskränkningar i strejkrätten får också, inte oväntat, tummen ner av facket.

– **Här kan vem som** helst besluta att sluta arbeta, säger Salvo Leonardi. Men ingen strejk förstås individuellt, det är meningslöst. Vi anser att det finns en obalans mellan arbete och kapital, och att strejken är det enda verkliga vapen som arbetarna har. Tvingas vi överge strejkvapnet minskas individernas frihet.

Även om både Cgil och Röda brigaderna är emot många av de föreslagna reformerna på arbetsrättsområdet finns det från fackets sida inget stöd för terroristernas våldsmetoder.

– Det har sagts att Biagi mördades efter att hans förslag hade fått kritik från Cgil. Det är skamligt att man i det här landet förmodligen måste vara lite mer försiktig med vad man säger än i andra länder på grund av att det finns 15 personer som är helt galna.

Enligt Fulco Lanchester, expert på Röda brigaderna och professor i offentlig rätt vid La Sapienza-universitetet, är anledningen till att Röda brigaderna ger sig på just arbetsmarknadsforskare att arbetsmarknadsfrågor alltid har varit viktiga i klasskampen.

– Forskarna är symboliskt viktigare än politiker. Dödar man samtidigt riktningen på reformeringen av arbetsrätten.

Han tror dock inte att Röda brigaderna är särskilt välorganiserade längre, efter polisens gripanden av flera terrorister de senaste åren.

– Men om den ekonomiska krisen förvärras och arbetslösheten stiger kan problemet öka igen. Det vore farligt för stabiliteten i landet och en grogrund för terrorism.

Tito Boeri är professor i ekonomi vid Bocconiuniversitet i Milano, specialområdet är arbetsmarknadsekonomi. Han har utsatts för verbala hot och under en tid uppmanade polisen honom att ändra sina rutiner.

Medveten om riskerna har han alltid uttryckt sina åsikter utan att censurera sig. Även han har argumenterat offentligt för minskat anställningsskydd för dem med fast anställning, för att på så sätt göra det lättare för bland annat ungdomar att komma in på arbetsmarknaden.

– Arbetsmarknadsekonomi är ett fascinerande område som är relevant för många människor, vi försöker ju få bukt med arbetslösheten, förklarar han sitt engagemang.

Gemensamt för de utsatta forskarna är att undervisning är viktigt för dem. På Italiens största universitet La Sapienza i Rom finns 200–300 studenter som läser arbetsrätt. Rosario Anzelmo är en av dem. I december tar han efter fem års studier ut sin examen. Helst vill han arbeta fackligt för arbetarnas rättigheter.

Att arbetsrätt skulle kunna vara ett farligt yrkesval är inget som han och hans studiekamrater har tänkt särskilt mycket på.

– Det finns ett jämviktsläge som vissa människor vill bryta för oss alla. De är inte redo för förändringar. Vissa jurister kommer att behöva beskydd, men det är upp till regeringen att avgöra om det är nödvändigt. Men jag hoppas att folk kommer att gilla mig, att jag inte kommer att behöva polisbeskydd.

Ur ett svenskt perspektiv förefaller det märkligt att arbetsmarknadsforskning kan vara så kontroversiellt att forskare behöver polisbeskydd.

Samuel Engblom, jurist hos TCO, gjorde sin forskarutbildning på Europeiska universitetsinstitutet, EUI, i Florens i början på 2000-talet och var i Italien samtidigt som Marco Biagi dödades.

Hans uppfattning är att det främst är personer som vill minska konfliktnivån och skapa harmoniska relationer mellan arbetstagare och arbetsgivare i Italien som drabbas.

– Röda brigaderna anser att det ska finnas en konflikt mellan arbete och kapital, en konflikt som ska leda till revolution. Jag har ju träffat italienska ekonomer med bra mycket mer radikala idéer än Ichino och Biagi, och de lever utan hotbild.

Hotbilden mot forskarna gör att säkerhetspådraget är av en helt annan kaliber på arbetsrättskonferenser i Italien än i till exempel Sverige. Mängder av poliser är en del av arrangemangen.

– Det är olustigt när en vetenskapskonferens behöver polisbeskydd. Italienska arbetsrättsjurister pratar ganska lite om det här. Låter man sig påverkas låter man terroristerna vinna.

Röda brigaderna – Brigatte Rosse (BR)

Brigatte Rosse bildades 1969 av studenter som ville störta den italienska staten genom väpnad kamp. Syftet var att Italien skulle gå ur Nato och att bilda en marxist-leninistisk stat.

När BR var som mest aktiva under 1970- och 1980-talen genomfördes en mängd brutala kidnappningar och mord. Väpnade rån gjordes för att finansiera verksamheten.

Huvuddelen av ledarna för de ursprungliga Röda brigaderna har gripits och dömts till långa fängelsestraff.

En ny generation som har inspirerats av de gamla Röda brigaderna (och använder samma logotyp och språkbruk) tog på sig mordet på arbetsrättsforskarna Massimo d'Antona och Marco Biagi 1999 respektive 2002. Den nya organisationens budskap är att det inte finns någon moderat lösning på den nuvarande konflikten mellan regeringen och facken.

I samband med mordet på Marco Biagi 2002 lovade de i ett uttalande att fortsätta att bekämpa Italiens anti-proletära projekt och hotade med att skapa nödvändiga politiska och militära förutsättningar för en bestående klasskamp.

Källa: BBC, The Independent

[Kamilla Kvarnorp](#)